

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Participatieplan

Aramis initiatief

Fase concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau tot
Voorkeursalternatief

Herziene versie

30 november 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Algemeen	3
1. Inleiding	4
1.1 Over het Aramis initiatief	4
1.2 Projectorganisatie en initiatiefnemers	6
1.3 Rol van het ministerie en korte toelichting op de procedure	6
2. Doelen en kader van participatie	9
2.1 Doelen van participatie	9
2.2 Uitgangspunten van participatie	9
2.3 Kader van participatie: hier gaat het wel/niet over	9
3. Participatieaanpak	11
3.1 Manieren om geïnformeerd te blijven (informereren)	12
3.2 Manieren om betrokken te blijven (raadplegen/ adviseren)	13
4. Participatiekalender	16
4.1 Participatiekalender	16
4.2 We horen graag uw reactie op dit participatieplan	18
Bijlages	19
Bijlage 1 Samenvatting inbreng stakeholders	19
Bijlage 2 Verslag stakeholdersessie 21 juni 2022	22

Algemeen

Voor u ligt het geactualiseerde participatieplan van het Aramis initiatief in het kader van de fase concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (hierna te noemen ‘concept NRD’) tot Voorkeursalternatief. Het plan is door het Aramis initiatief en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) opgesteld. Hierin leest u hoe u en andere belanghebbende worden geïnformeerd en betrokken. Bij elke fase van het project actualiseren de initiatiefnemers het participatieplan op basis van voortschrijdend inzicht, ontwikkelingen in het project, gesprekken met stakeholders, reacties op het participatieplan en een evaluatie van de voorgaande periode.

Dit participatieplan van het Aramis initiatief gaat over de periode juni 2022 tot najaar 2024. Deze periode staat in het teken van de terinzagelegging van de concept NRD, het opstellen van het Milieueffectrapport (MER) en de Integrale Effectenanalyse (IEA), wat leidt tot een voorkeursalternatief. De eerste versie van het voorstel van het participatieplan is gepubliceerd samen met de Kennisgeving voornemen en voorstelparticipatie (KWVP)¹ in januari 2022. Een tweede versie is naar aanleiding van gesprekken met stakeholders en reacties op de KWVP in juni 2022 gepubliceerd. Deze versie is wederom een actualisatie van de verschillende participatiemomenten naar aanleiding van gesprekken met stakeholders.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 geeft een korte inleiding van het project en de rol van EZK in de te volgen procedure. Hoofdstuk 2 licht de doelen, uitgangspunten en het kader van het participatieplan toe. Hoofdstuk 3 beschrijft hoe de participatie van de concept NRD tot aan het MER en IEA er concreet uitziet. We sluiten af met een overzichtskalender van alle geplande participatiemomenten in hoofdstuk 4.

Bijlage 1 is een samenvatting van de contacten die met de omgeving hebben plaatsgevonden in het eerste kwartaal van 2022 ten behoeve van de binnengekomen reacties op de notitie ‘Voornemen en voorstel participatie’ en het opstellen van de concept NRD. We blikken terug op de participatie en wat dit heeft opgeleverd, zoals informatie voor het project, kennis over de omgeving en ervaringen van betrokkenen over de participatie.

Voor aanvullende informatie ziet u regelmatig een verwijzing naar websites en documenten.

¹ <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/12/Notitie-Voornemen-en-Voorstel-Participatie-CCS-Aramis.pdf>

1. Inleiding

1.1 Over het Aramis initiatief

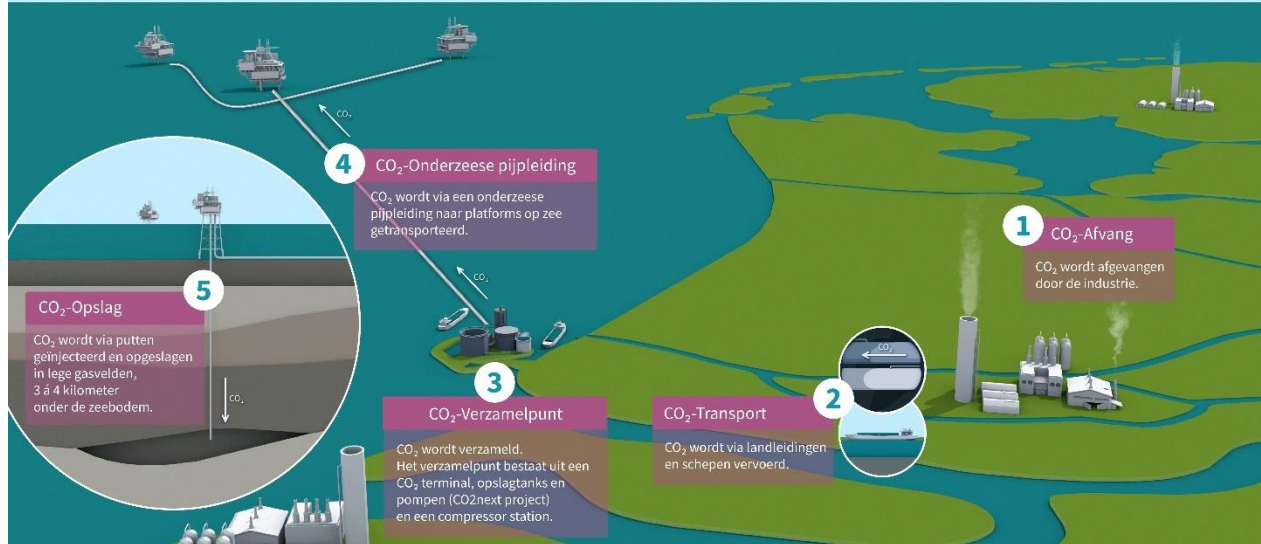
Het klimaat verandert snel door de toename van broeikasgassen (zoals CO₂) in de atmosfeer. In het Klimaatakkoord van Parijs zijn ambitieuze doelen gesteld om de CO₂-uitstoot te verlagen en zo de opwarming van de atmosfeer te beperken tot maximaal 2°C, maar bij voorkeur 1,5°C. Het vormt een grote uitdaging de uitstoot zodanig te verlagen dat het mogelijk is de doelstellingen in de periode tot 2050 te behalen. Verduurzaming van de industrie is één van de maatregelen om CO₂-uitstoot in de atmosfeer te verminderen. Dit is een proces dat de komende decennia plaats zal vinden. Gedurende dit proces wordt het aandeel van fossiele brandstoffen en grondstoffen in productieprocessen geleidelijk afgebouwd.

Het afvangen van de daarbij vrijkomende CO₂ en het ondergronds opslaan ervan (Carbon Capture and Storage, CCS) vermindert de hoeveelheid broeikasgassen die in de atmosfeer terecht komt. Rapportages van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) en het Internationale Energie Agentschap (IEA)² laten zien dat om de klimaatdoelen te halen permanente CO₂-opslag noodzakelijk is voor moeilijk te verduurzamen industrie, totdat nieuwe oplossingen beschikbaar zijn. In het huidige regeerakkoord wordt daarom ingezet op de grootschalige inzet van CCS om zo de doelstellingen te behalen.

De opslag van de afgevangen CO₂ is voorzien in leeg geproduceerde gasvelden diep onder de Noordzee. Om de bij de industrie afgevangen CO₂ naar deze opslaglocaties te brengen wordt een nieuwe, open transportinfrastructuur ontwikkeld.

Bij een open CO₂-transportinfrastructuur zijn veel verschillende partijen betrokken, elk met een eigen rol, die eerder of later aansluiten. De onderdelen samen vormen de integrale Carbon Capture and Storage (CCS) keten, vanaf de afvang van CO₂ tot de permanente opslag in de diepe ondergrond in lege gasvelden in de Noordzee. Het zijn veelal zelfstandige onderdelen, die voor het functioneren van de CCS-keten nauw op elkaar afgestemd moeten zijn (zie afbeelding 1).

² IPCC rapportage 2022, Mitigation of Climate change

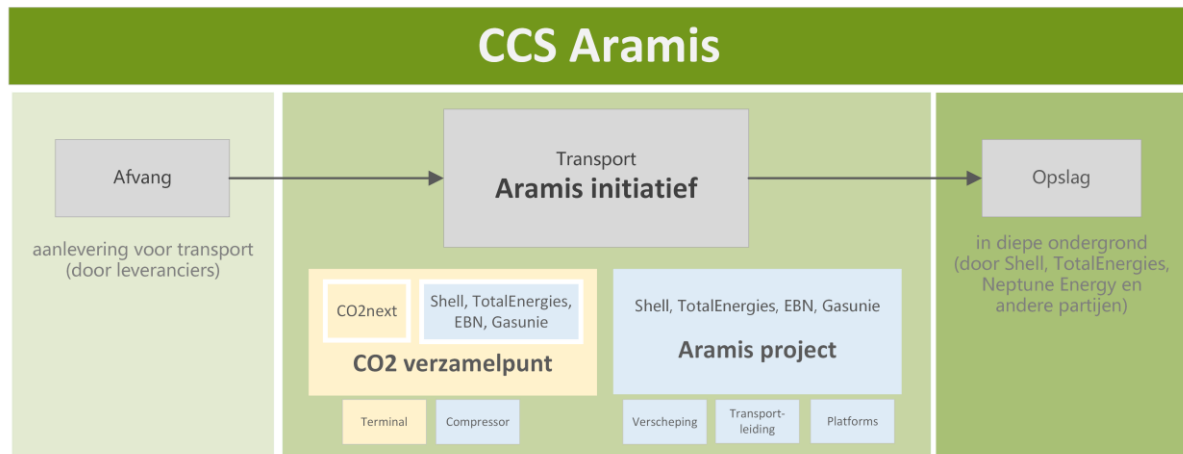
Afbeelding 1. Overzicht componenten van de CCS-keten, waarvan het Aramis initiatief onderdeel uitmaakt.

1. CO₂-afvang bij industrie, en geschikt maken voor transport;
2. CO₂-transport naar de Maasvlakte per bestaande landleiding, binnenvaart en zeevaart;
3. CO₂-verzamelpunt op de Maasvlakte met een terminal en een compressorlocatie. De terminal bevat steigers, opslagtanks voor tijdelijke opslag van CO₂ aangevoerd per schip, en hogedrukpompen voor levering aan de zeeleiding (CO₂next project). De compressorlocatie ontvangt CO₂ aangevoerd per landleiding en brengt het op druk voor het transport per zeeleiding;
4. CO₂-transport door de centrale CO₂-zeeleiding naar platforms op de Noordzee;
5. Platform met leidingen vanaf de centrale CO₂-zeeleiding en met putten naar lege gasvelden in de diepe ondergrond van de Noordzee.

Het Aramis initiatief voorziet in de realisatie van een cruciaal onderdeel van de CCS-keten, met als doel andere partijen de mogelijkheid te bieden hierop aan te sluiten, zowel aan de voorkant (de afvang) als aan de achterkant (de opslag). Op voorhand is niet te benoemen wie en wanneer hier verder bij betrokken raken. Dat is de aard van een open infrastructuur, gericht op toekomstige uitbreiding en aanpassing. De CO₂-afvang (onderdeel 1) en de CO₂-opslag (onderdeel 5), vallen buiten het Aramis initiatief. Ze vormen wel samenhangende onderdelen met het Aramis initiatief en worden zodoende in het verlengde van het Aramis initiatief beschreven. Het Aramis initiatief heeft betrekking op transport van CO₂ (onderdeel 2) naar het CO₂-verzamelpunt (onderdeel 3) en afvoer via een zeeleiding naar de platforms op zee (onderdeel 4). In de CCS-keten van afvang, transport en opslag, richt het Aramis initiatief zich op het transportdeel en wordt aangeduid als CO₂-transportinfrastructuur.

1.2 Projectorganisatie en initiatiefnemers

In afbeelding 2 is weergegeven hoe de verschillende onderdelen van het Aramis initiatief zich verhouden tot elkaar en tot de Aramis CCS-keten.

Afbeelding 2. Aramis initiatief binnen de Aramis CCS-keten

De initiatiefnemers voor de ontwikkeling van de Aramis CO₂-transportinfrastructuur zijn TotalEnergies, Shell, Energie Beheer Nederland (EBN) en Gasunie. De initiatiefnemers zijn zelf verantwoordelijk voor de compressie van CO₂, afkomstig van de landleiding, de centrale CO₂-zeeleiding en de platforms.

De leveranciers dragen zorg voor de aanlevering van CO₂ per leiding (gas) of per schip (vloeibaar) naar het CO₂ verzamelpunt. Op het verzamelpunt zorgt CO₂next voor de terminalfaciliteiten. In CO₂next werken Gasunie en de Koninklijke Vopak samen aan de bouw van een nieuwe CO₂-terminal op de Maasvlakte.

De opslagpartijen Shell, TotalEnergies en Neptune Energy zijn verantwoordelijk voor de opslag van CO₂ vanaf hun platforms in de diepe ondergrond.

1.3 Rol van het ministerie en korte toelichting op de procedure

Het ministerie van EZK en het Aramis initiatief werken nauw samen aan dit project en hebben ook ieder een eigen taak en rol in het project.

Rollen ministerie van EZK

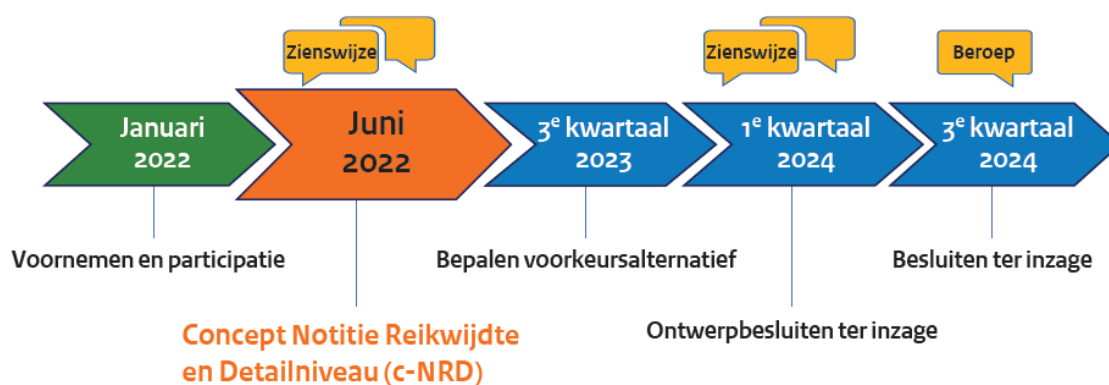
Voordat het Aramis initiatief gerealiseerd kan worden, is een ruimtelijk besluit nodig en moeten de benodigde vergunningen zijn verleend. De gehele projectprocedure wordt gecoördineerd door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De coördinatie zorgt ervoor dat het ruimtelijke besluit en alle vergunningen gelijktijdig worden afgegeven. Dit heeft als voordeel dat alle stukken tegelijk ter inzage worden gelegd en dat op een beperkt aantal momenten om een reactie wordt gevraagd of zienswijzen en eventueel beroep kunnen worden ingediend.

Het ruimtelijk besluit wordt genomen door het ministerie van EZK (de Minister voor Klimaat en Energie) in overeenstemming met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en (de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening). Er zijn vergunningen nodig voor installaties op het verzamelpunt, voor de aanleg van de pijpleidingen en de aanpassingen aan de platforms.

Het ministerie van EZK verleent vanuit haar rol als bevoegd gezag voor een aantal onderdelen de vergunningen, te weten mijnbouwactiviteiten. Andere vergunningen worden door andere bevoegde gezagen (bijvoorbeeld gemeente Rotterdam) verleend. De vergunningen van de andere bevoegde gezagen worden gecoördineerd door het ministerie van EZK. Vergunningen voor afvang en opslag van CO₂ vallen buiten het Aramis initiatief. Deze vergunningen worden apart aangevraagd door de opslagpartijen.

Nieuwe Omgevingswet en Projectprocedure

De verwachting is dat op 1 juli 2023 de Omgevingswet in werking treedt. De formele besluiten voor het Aramis initiatief worden niet voor deze datum genomen. Het project houdt daarom in haar planning al rekening met de toekomstige Omgevingswet, maar ook met de nog bestaande wetgeving. Het ruimtelijke besluit van het Rijk heet onder de Omgevingswet niet meer het rijksinpassingsplan (uit de Wet ruimtelijke ordening), maar het projectbesluit. Aramis doorloopt de Projectprocedure zoals in afbeelding 3 is weergegeven.

Afbeelding 3. Overzicht procedurestappen en tijdlijn

Op 6 januari van dit jaar is gestart met de officiële Projectprocedure door het publiceren van de 'Notitie voornemen en voorstel participatie' in de Staatscourant. Hierop zijn bij EZK zes reacties binnengekomen. Op 19 en 24 januari heeft het Aramis initiatief daarnaast werksessies georganiseerd voor stakeholders van de Maasvlakte en de Noordzee. In bijlage staat beschreven welke reacties zijn gegeven en of en op welke manier de binnengekomen reacties zijn gebruikt voor de actualisatie van dit participatieplan en de concept NRD. Voor de volgende stap in de Projectprocedure is het belangrijk dat de betrokken overheidsinstanties het milieubelang goed kunnen meewegen in de besluitvorming over het Aramis initiatief. In de concept NRD is beschreven welke alternatieven en varianten worden onderzocht en welke onderzoeken worden uitgevoerd in het MER. Op de concept NRD zijn acht zienswijzen ingediend. Op basis van deze zienswijzen is beschouwd wat moet worden aangevuld in de NRD of nader dient te worden onderzocht in het MER.

De volgende stap in het proces is het opstellen van het MER. Op basis van bureaustudies, onderzoeken en surveys worden de milieueffecten geïnventariseerd. In de Integrale Effecten Analyse (IEA) wordt naast een analyse van de milieueffecten voor de alternatieven en varianten een uitgebreide analyse gemaakt van andere aspecten zoals ruimtelijke inpassing, kosten, techniek en toekomstvastheid. Op basis van deze IEA kan de minister voor Klimaat en Energie, in afstemming met andere overheden, een Voorkeursalternatief (VKA) kiezen.

De resultaten van de milieuonderzoeken en de analyse van de milieueffecten worden samengebracht in het MER. Deze MER dient ter onderbouwing voor vergunningaanvragen, het projectbesluit en het rijksinpassingsplan.

Het VKA vormt de basis voor het ruimtelijke besluit (het Inpassingsplan of projectbesluit) en de vergunningen. Alle besluiten worden in ontwerp ter inzage gelegd. Ook hierop kan eenieder zienswijzen indienen. De zienswijzen worden betrokken bij het opstellen van de definitieve besluiten, waartegen beroep open staat.

2. Doelen en kader van participatie

2.1 Doelen van participatie

Participatie gaat in brede zin over het betrekken van belanghebbenden en belangstellenden bij het project. In dit participatieplan wordt vooruitlopend op de Omgevingswet naast de wettelijke inspraak (formele procedure) op het projectbesluit een bredere betrokkenheid van mensen bij het project georganiseerd. Met andere woorden: we handelen nu al in de geest van de Omgevingswet en betrekken eenieder die dat graag wil verder dan momenteel noodzakelijk is. Wij hebben daarbij de volgende doelen voor ogen:

1. We willen burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties op een passende wijze bereiken;
2. We willen de vragen, kansen en zorgen kennen en begrijpen;
3. We willen in de ontwikkeling van het project rekening houden met de belangen van eenieder;
4. We willen heldere keuzes maken en daarbij duidelijk laten zien hoe we daarbij met uw belangen, aandachtspunten, kansen en zorgen zijn omgegaan.

Bij het behalen van deze doelen zijn we altijd bereid tot een constructieve dialoog en gaat onze projectorganisatie zorgvuldig om met persoonsgegevens (AVG-proof).

2.2 Uitgangspunten van participatie

We vinden het belangrijk dat de participatie van het Aramis initiatief begrijpelijk, betrouwbaar en toegankelijk is voor belanghebbenden en belangstellenden. Onze participatie-aanpak willen we zo goed mogelijk aansluiten op hun informatiebehoefte en de wensen die zij hebben. We hanteren de volgende uitgangspunten:

- We communiceren duidelijk, begrijpelijk en op maat;
- We bieden een verscheidenheid aan communicatiemiddelen aan, om iedereen mogelijkheid te bieden onze informatie tot zich te nemen en indien gewenst de dialoog aan te gaan;
- We communiceren tijdig en pro-actief;
- De vorm die we kiezen is toegankelijk, om interactie en deelname aan inspraak te stimuleren;
- We zijn goed bereikbaar, we reageren snel op vragen, klachten en verzoeken;
- De inhoud, toon en vorm worden aan elkaar gekoppeld om iedereen zo passend mogelijk te bereiken.

2.3 Kader van participatie: hier gaat het wel/niet over

Voor participatie is het van belang duidelijkheid te scheppen over waar belanghebbenden en belangstellenden wel en niet over kunnen meepraten en waar zij wel en niet invloed op hebben. Voor het Aramis initiatief is het belangrijk om antwoord te geven op de volgende drie vragen: *waarom* we dit project willen doen, *waar* we dit project willen doen en *hoe* we dit project in de tijd willen doen. In dit participatieplan maken we onderscheid tussen deze drie vragen, om van tevoren helder te zijn over waar participatie wel en niet over gaat.

Waarom we dit willen doen

De vraag waarom we het Aramis initiatief willen uitvoeren, gaat over nut en noodzaak van het initiatief. Dit initiatief sluit aan op het rijksbeleid: in de kamerbrief van 10 december 2021 geeft het kabinet aan dat de afvang, transport en opslag van CO₂ een belangrijke (overgangs)technologie voor

de verduurzaming van Nederland is en essentieel om de CO₂-reductiedoelstelling voor 2030 te halen³. Ook in het Klimaatakkoord wordt verwezen naar CCS als een van de oplossingen om deze reductiedoelstelling te halen. Zie de concept NRD voor meer informatie over het Europese en Nederlandse klimaatbeleid en de rol van CCS hierin.

Waar we dit willen doen

De vraag waar we het Aramis initiatief willen uitvoeren, gaat over alternatieven en varianten van onder andere het tracé. De procedure van de ruimtelijke inpassing en het voorbereiden van het voorkeursalternatief gebeuren in nauwe co-creatie met bevoegde gezagen en betrokkenen bij andere activiteiten en ontwikkelingen in de buurt van het initiatief. Met hen wordt ook gesproken over de consequenties van de aanleg van de onderdelen van het initiatief. In dit participatieplan omschrijven we diverse mogelijkheden voor alle belanghebbenden en belangstellenden om hun suggesties aan te geven. Eenieder heeft de mogelijkheid om alternatieven aan te dragen. De besluitvorming over het voorkeursalternatief gebeurt uiteindelijk door de ministers van EZK en BZK, in samenspraak met het Aramis initiatief en andere bevoegde gezagen. Ingebrachte ideeën worden in het proces afgewogen en mogelijk meegenomen.

Hoe we dit willen doen

De vraag hoe we het Aramis initiatief willen uitvoeren, is met name relevant in het gesprek met de omliggende belanghebbenden en betrokkenen. Participatie met hen over de hoe-vraag gaat in op de gevolgen van het project voor de directe leef- en werkomgeving van mensen. Hier gaat het dus vooral om de impact tijdens de uitvoering en ingebruikname van het project. Naarmate het project zich verder ontwikkelt, concreter wordt en de uitvoering nadert, neemt de betrokkenheid van stakeholders in de directe omgeving toe. Gesprekken verplaatsen we dan naar lokaal niveau. Onderwerpen die hier aan bod komen zijn bijvoorbeeld de planning (start en duur) en uitvoeringszaken, zoals tijdelijke overlast van bouwactiviteiten en veiligheid.

³ <https://open.overheid.nl/repository/ronl-8fded76b-4d2c-4e79-817d-06bb14d9bb3a/1/pdf/kamerbrief-over-stand-van-zaken-ccs.pdf>

3. Participatieaanpak

We betrekken graag personen en partijen van wie de belangen beïnvloed kunnen worden door het Aramis initiatief, die zich inhoudelijk betrokken voelen en/of die belangrijk zijn voor het kunnen realiseren van het project. Wij maken onderscheid in de volgende groepen:

- Burgers: dit zijn mensen die dicht bij het project wonen of verblijven en om die reden daar vragen of zorgen over kunnen hebben of anderzijds geïnteresseerd zijn. Wij denken dan vooral aan omwonenden.
- Bedrijven in de omgeving: dit zijn bedrijven die dicht in de buurt van het project gevestigd zijn of werken, zoals buurbedrijven op de Maasvlakte en op de Noordzee.
- Inhoudelijk betrokkenen: het gaat hier om maatschappelijke organisaties en stakeholders die zich, los van de locatie, inhoudelijk betrokken voelen. Het gaat hier bijvoorbeeld om vertegenwoordigers van de scheepvaart, kustwacht, visserij, kabelexploitanten en operators van windparken. Wij denken verder aan niet-gouvernementele organisaties die zich sterk maken voor de natuur en het milieu. Ook kennisinstellingen en organisaties die zich bezighouden met klimaat en CCS horen hierbij;
- Bestuursorganen: Het gaat hier om overheden op landelijk, provinciaal en lokaal niveau, zoals de provincie Zuid-Holland, gemeenten, Rijkswaterstaat (kruising zeekering, zandwinning) en het Waterschap Hollandse Delta. Ook semipublieke instellingen zoals ProRail, TenneT en Havenbedrijf Rotterdam zijn belangrijke stakeholders;
- Offshore storage operators: Andere operators van platforms op de Noordzee die in de toekomst toegang zouden willen hebben tot de Aramis initiatief infrastructuur.

We willen iedereen passend bedienen bij het informeren en raadplegen of om advies kunnen vragen. We bieden keuze tussen individuele en groeps gesprekken, informerende en consulterende kanalen, online en offline. Op deze manier bereiken we een brede vertegenwoordiging van de samenleving. Wij hopen dat dit zal leiden tot een hogere betrokkenheid en meer waardering en acceptatie van het participatieproces.

We bieden de volgende informatiekanalen om geïnformeerd te blijven:

- Publicaties Staatscourant en huis-aan-huis bladen
- Informatie op de websites van de projecten Aramis, CO₂next en Bureau Energieprojecten
- (In)formele bijeenkomsten: (online) informatiebijeenkomst/ seminar / kennissessie
- Digitale nieuwsbrief
- Persoonlijke of geclusterde gesprekken

We bieden de volgende manieren om betrokken te blijven (raadplegen/ adviseren)

- (Online) informatiebijeenkomst
- Bestuurlijk, regio en landelijke overleggen
- Persoonlijke of geclusterde gesprekken
- Schriftelijke reactie op de plannen

Hieronder worden deze kanalen concreet uitgelicht voor de periode vanaf het vaststellen van de NRD tot de publicatie van de ontwerpbesluiten en het onderliggende MER.

3.1 Manieren om geïnformeerd te blijven (informereren)

a. Publicaties Staatscourant en huis-aan-huis bladen

Formele stappen in deze Projectprocedure worden vooraf gepubliceerd in de Staatscourant en huis-aan-huis bladen.

Wat is er al gedaan?

Op 9 juni 2022 is in de Staatscourant (en in diezelfde week ook in huis-aan-huis bladen) gepubliceerd dat de concept NRD en dit participatieplan ter inzage lagen voor reacties. Op 2 december 2022 is in de Staatscourant gepubliceerd dat de definitieve NRD is vastgesteld.

Wat komt er nog aan?

In het laatste kwartaal van 2024 wordt in de Staatscourant gepubliceerd dat de ontwerpbesluiten op de vergunningaanvragen ter inzage liggen voor zienswijze. In het derde/vierde kwartaal wordt in de Staatscourant gepubliceerd dat de definitieve besluiten op de vergunningaanvragen ter inzage liggen voor beroep.

b. Websites projecten Aramis, CO₂next en Bureau Energieprojecten

Iedereen heeft toegang tot onze websites www.aramis-ccs.com/nl en <https://co2next.nl/>. Via de websites delen wij met regelmaat updates en (formele) mijlpalen, waarbij we verwijzen naar de site van [Bureau Energieprojecten](#) waar de officiële documenten staan. Er is gelegenheid voor iedereen om een reactie achter te laten en daar staan ook de e-mailadressen en telefoonnummers voor direct contact.

Wat is er gedaan?

Op 10 juni 2022 is de concept NRD gepubliceerd op de website van [Bureau Energieprojecten](#). Hierop kon iedereen de concept NRD en het geactualiseerde participatieplan inzien. Iedereen had de mogelijkheid tot het indienen van een zienswijze. Er zijn acht zienswijze ingediend die formeel zijn beantwoord. Op 2 december 2022 is de definitieve NRD inclusief de nota van antwoord gepubliceerd op de website van [Bureau Energieprojecten](#).

Wat komt er nog aan?

De IEA, het MER en de (ontwerp-)besluiten worden wanneer gereed ook gepubliceerd op de website van [Bureau Energieprojecten](#).

c. (In)formele bijeenkomsten: Informatiebijeenkomst, symposium en kennissessies

Wat is er gedaan?

Op 21 juni 2022 hebben EZK en het Aramis initiatief een formele informatiebijeenkomst gehouden, ten tijde van de terinzagelegging van de concept NRD. We hebben de concept NRD toegelicht, welke alternatieven en varianten we in het MER gaan onderzoeken, hoe we dat gaan doen en in welk detailniveau. Tijdens deze bijeenkomst waren projectleden van het Aramis initiatief aanwezig om vragen over het project en de concept NRD te beantwoorden. Medewerkers van EZK waren ook aanwezig om vragen over de procedure te beantwoorden.

Naast de formele bijeenkomst heeft Aramis een informele bijeenkomst georganiseerd op 21 juni 2022 voor alle (zakelijke) stakeholders. Doel was om de deelnemers van deze bijeenkomst te informeren over de status van het project aan de hand van de concept NRD en om alle vragen die er leven te

beantwoorden. Met deze bijeenkomst heeft het Aramis initiatief ook voldaan aan de verplichting van een openbare raadpleging die volgt uit de PCI-status (Project of Common Interest).

Wat komt er nog aan?

Tijdens het uitvoeren van de milieuonderzoeken organiseert het Aramis initiatief een of meer MER kennissessies waarin we uitleggen wat de milieuonderzoeken precies inhouden en wat de eerste bevindingen zijn. Zo kunnen we stakeholders die zorgen en vragen hebben over bijvoorbeeld geluid, Natura2000-gebieden, borging veiligheid, impact op de omgeving, veiligheid en gezondheid etc. specifiek en gedetailleerder informeren. Van tevoren peilen we bij welke stakeholders hier interesse voor is (bijv. omliggende gemeenten en bedrijven) en over welke MER onderzoeken en onderwerpen er behoefte is aan meer informatie. Hier worden na afloop verslagen van gemaakt die we delen met de deelnemers.

d. Digitale nieuwsbrief

Op onze website kan iedereen zich aanmelden voor de nieuwsbrief.

Wat is er gedaan?

We hebben eind april 2022 de eerste nieuwsbrief en in juli 2022 de tweede nieuwsbrief uitgebracht. De derde nieuwsbrief is in november 2022 verspreid. Alle nieuwsbrieven zijn toegankelijk via de Aramis website.

Wat komt er nog aan?

Regelmatig verschijnt er een nieuwsbrief.

e. Persoonlijk of geclusterde gesprekken

Wat is er gedaan en wat komt er nog aan?

We hebben een persoonlijk gesprek met iedereen die daarom vraagt of die vragen of zorgen heeft. Dat kan (video)telefonisch, per e-mail of in persoon. Afhankelijk van het onderwerp en de organisatie (bijv. voor omliggende bedrijven, gemeenten, NGO's, kamerleden) kunnen deze gesprekken over het Aramis initiatief gaan of afzonderlijk over het Aramis project en het CO2next project.

3.2 Manieren om betrokken te blijven (raadplegen/ adviseren)

a. Informatiebijeenkomst

Tijdens de informatiebijeenkomst op 21 juni 2022 konden de aanwezigen op een laagdrempelige manier in gesprek gaan met projectmedewerkers van het Aramis initiatief en het ministerie van EZK. Ook was het voor de aanwezigen mogelijk tijdens deze bijeenkomst een mondelinge reactie (zienswijze) in te dienen. Uiteindelijk zijn er acht schriftelijke reacties ingediend op de concept NRD.

b. Bestuurlijke en landelijke overleggen

Het Aramis initiatief en het ministerie van EZK vinden het belangrijk om gemeenten, provincie en andere bestuursorganen actief te betrekken bij de besluitvorming over het project.

Het Aramis initiatief en het ministerie van EZK betrekken bestuurlijke partners van de gemeenten, de Provincie Zuid-Holland en andere departementen met betrekking tot de Noordzee actief bij het besluitvormingsproces van het rijksinpassingsplan / projectbesluit. Bestuurders van deze partners worden bij elke formele zienswijze periode op de hoogte gehouden van de voortgang in een op te richten Bestuurlijk Overleg (BO), geïnitieerd door EZK.

Op 15 november 2022 heeft het eerste coördinatieoverleg vergunningen plaatsgevonden. Dit is een tweemaandelijks overleg met alle bevoegde gezagen in het kader de vergunningen onder de Rijkscoördinatieregeling (RCR).

c. Persoonlijke of geclusterde gesprekken

Wij hebben het project al eerder geïntroduceerd o.a. aan programma-managers, regioadviseurs, beleidsadviseurs en projectleiders van ministeries (EZK Wind, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Defensie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Infrastructuur en Waterstaat (IenW)), lokale gemeenten (Rotterdam, Brielle, Westvoorne), Provincie (Zuid-Holland), VRR, water(veiligheid)beheerders (Waterschap Hollandse Delta, RWS Zee & Delta, Kustwacht), omgevingsdiensten (DCMR, ODH), wegbeheerder (RWS WNZ), railbeheerder (ProRail), belangengroepen (Deltalinqs, KVNR, Element NL, Bellona, Nexstep, de Nederlandse Vissersbond, Stichting de Noordzee, Nederlands Loodswezen, H-vision, NWEA, Verontruste Burgers van Voorne), NGO's (Natuur & Milieu, Greenpeace, Milieufederatie Zuid-Holland), raakvlakprojecten (Porthos, Eneco), kabel- en pijpleiding eigenaren (TenneT, Stedin), offshore operators (o.a. Neptune Energy, , Petrogas) en bedrijven op de Maasvlakte (Havenbedrijf Rotterdam, MOT, Euromax). Dit ambtelijke en persoonlijke contact zetten wij voort in deze komende fase. Hieronder staat een overzicht met welke belanghebbenden en over welke onderwerpen wij spreken.

- Havenbedrijf Rotterdam: de aanlanding, uitwerking verschillende tracés en locatie alternatieven en varianten in het havengebied;
- Provincie Zuid-Holland: de ruimtelijke kwaliteit (o.a. openheid en natuur) van het gebied in relatie tot het tracé en locatiealternatieven en -varianten, vergunningen;
- RWS Zee & Delta en Kustwacht: nautische veiligheid, het kruisen van scheepvaartroutes, de tracering en locatie alternatieven en varianten, vergunningen op zee;
- RWS WNZ: uitwerking van tracé- en locatiealternatieven en varianten bij kruising van waterkeringen, hoofdwatergangen, aandachtspunten van diverse uitvoeringsmethodes en vergunningen;
- Waterschap Hollandse Delta, DCMR en ODH: benodigde water vergunningen, vergunningen in het kader van de wet algemene bepalingen omgevingsrecht en natuurvergunningen en ontheffingen;
- Gemeente Rotterdam: voor de benodigde vergunningenoverzicht en rol van bevoegde gezag en invloed op CCS op de energietransitie;
- TenneT, Stedin: raakvlakken projecten en invloeden van tracé- en locatiekeuzes, met name bij de kruising van de waterkering (TenneT) en energievoorziening en beschikbare ruimte in de Leidingenstrook (Stedin);
- Eneco: raakvlakken en veiligheidsrisico's van windmolens op de Maasvlakte;
- MOT, ECT Rotterdam, Euromax: impact op 24/h bedrijfsvoering en overlast (geluid, trillingen);
- Ministeries: raakvlakken (toekomstige) windparken op de Noordzee zoals Lagelander, impact op het milieu en visserij, raakvlakken (toekomstige) zandwinningsgebieden, gebieden van hoge cultuur-historische waarde en vergunningen;
- Wij informeren de bij ons bekende maatschappelijke organisaties (Milieufederatie Zuid-Holland, Natuur & Milieu, Greenpeace, Milieudefensie en Stichting de Noordzee) rechtstreeks over het project en de procedures. In de studies die we uitvoeren voor de vergunningen en het Milieueffectrapport (MER) besteden we nadrukkelijk aandacht aan milieu, natuur en andere belangrijke maatschappelijke waarden. Daarnaast onderzoeken we met Stichting de Noordzee, Natuur & Milieu, het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, de Wageningen University & Research en het Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek of we het project Aramis natuurversterkend kunnen aanleggen;
- Porthos: afstemming omgevingsmanagement en aansluiting op Porthos;

- Commissie MER: afstemming en advies voor concept NRD en MER;
- ProRail: impact op kruising van en werken nabij het spoor (veiligheid en bedrijfsvoering);
- Veiligheidsregio's: veiligheidsrisico's in het havengebied en de nabije omgeving (toegangswegen);
- Het Aramis initiatief is meermalen aangeschoven bij het Noordzeeoverleg (NZO). De NZO-leden zijn: de ministeries (Infrastructuur en Waterstaat, Economische Zaken en Klimaat, en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit), Energiesector (Nederlandse Wind Energie Associatie, TenneT, Element NL, Energie Beheer Nederland), Zeevaartsector (Branche Organisatie Zeehavens, Koninklijke Vereniging Nederlandse Rederijen, Havenmeesters), natuur en milieuorganisaties (WNF Nederland, Greenpeace (geen permanent lid), Stichting De Noordzee, Vogelbescherming Nederland, Natuur & Milieu) en Voedsel&Visserij (NetVisWerk en Producentenorganisaties Urk & Delta Zuid). Het project Aramis informeert regelmatig over de stand van zaken tijdens dit NZO-overleg. Aanwezig van dit overleg wordt gevraagd om input te leveren vanuit hun organisatie, bijv. over scheepvaartbelemmering op zee of kruising Maasgeul, gevoelige infrastructuur op de zeebodem, raakvlak (toekomstige) windmolenparken, impact op natuur, onderwater geluid, etc.);
- NEa (Nederlandse Emissieautoriteit): onafhankelijke autoriteit voor toezicht op de uitstoot van broeikasgassen;
- Er is een gezamenlijke bijeenkomst geweest waarin het project Aramis gepresenteerd werd aan alle operators en waar operators kenbaar konden maken of men wilde aansluiten, en zo ja, wanneer. Met operators met concrete belangstelling en betrokkenheid zijn er individuele overleggen gevoerd;
- Eind 2021 is door CO₂next een Open Season proces gestart. Het primaire doel van het Open Season was om te voldoen aan de criteria voor Open Access en Non-discriminatory Access. Hierdoor wordt gerechtvaardigd dat er een of enkele launching customers zijn. In een intensieve samenwerking en onder speciale voorwaarden kan met deze launching customers de keten worden opgezet. In een volgende fase zouden andere partijen dan onder de dan geldende voorwaarden kunnen aansluiten. Een secundair doel van het Open Season proces was het verkrijgen van een beter inzicht in het marktpotentieel. Dit is van belang voor de vergunningaanvraag waarin de eindsituatie dient te worden omschreven. Bovendien is waardevolle informatie verzameld voor het verdere engineering proces zodat al vroegtijdig kan worden nagedacht over bv. tie-in points en over-dimensionering. Ook had het Open Season proces als doel CO₂next te positioneren als een zelfstandig en onafhankelijk terminal project.

d. Schriftelijke reactie op de plannen geven

Iedereen heeft van 10 juni t/m 21 juli (6 weken) de mogelijkheid gehad een schriftelijke reactie te geven op de concept NRD (een zienswijze indienen). Er zijn nacht zienswijzen ingediend. Al deze zienswijzen zijn gebundeld (zienswijzebundel) en in de nota van antwoord is een toelichting gegeven of en hoe deze zijn meegenomen bij het opstellen van de definitieve NRD of in het verdere proces.

Het Aramis initiatief heeft advies aan de commissie MER op de concept NRD gevraagd. Dit advies is op de site van de commissie op 18 augustus 2022 gepubliceerd. Het ministerie van EZK heeft op basis van de ingekomen zienswijzen en het advies van de commissie MER de definitieve NRD vastgesteld en gepubliceerd op 2 december 2022.

4. Participatiekalender

4.1 Participatiekalender

In onderstaande tabel staan op hoofdlijnen de stappen weergegeven voor de besluitvorming en participatie van het Aramis initiatief. Deze tabel volgt de Projectprocedure (uitgelegd in paragraaf 1.2). Hierin staat op welke momenten de officiële documenten worden gepubliceerd en ter inzage worden gelegd en wanneer ieder die dat wil kan meedenken, bijdragen en inspreken. De formele participatiemomenten waarbinnen inspraak mogelijk was of nog mogelijk is, is aangegeven in het blauw.

Processtap	Wijze van participatie	Status
Voornemen en voorstel Participatie (Januari 2022)	<i>Adviseren, raadplegen en informeren</i> EZK en het Aramis initiatief heeft de brede omgeving (overheden, bevoegde gezagen, inwoners, bedrijven en professionele stakeholders) geïnformeerd over het projectvoornemen en hoe wij willen participeren. Iedereen kon formele reacties geven met betrekking tot: <ol style="list-style-type: none">1. Het aandragen van andere oplossingen voor de geschetste opgave, bijvoorbeeld andere oplossingen om CCS toe te passen (bijvoorbeeld andere alternatieven en varianten);2. Het doen van andere voorstellen ten aanzien van wijze waarop derden worden betrokken. Alle verzamelde reacties zijn waar mogelijk verwerkt in de c-NRD. Participatie instrumenten: <ul style="list-style-type: none">• Publicatie Staatscourant en huis-aan-huis bladen• Openbare informatiebijeenkomst	<i>Gereed</i>
Inventarisatie alternatieven en varianten en het beoordelingskader (Januari – mei 2022)	<i>Adviseren en raadplegen</i> EZK en het Aramis initiatief hebben andere overheden, bevoegde gezagen en belangenorganisaties geraadpleegd om op verschillende manieren mee te denken, informatie aan te leveren over tracé alternatieven en varianten en aandachtspunten te adviseren voor de Notitie Reikwijdte en Detailniveau en voor het MER. Participatie instrumenten: <ul style="list-style-type: none">• Geïntegreerde interactieve werksessies• Eén op één of geclusterde gesprekken• Nieuwsbrief Aramis initiatief	<i>Gereed</i>
Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (concept NRD) (Juni 2022)	<i>Adviseren, raadplegen en informeren</i> Iedereen kon formele zienswijze indienen over: <ul style="list-style-type: none">• Of de participatie verbeterd kan worden;• Of er iets mist bij de onderzoeken;• Of de juiste onderdelen worden onderzocht;• Of dat er andere tracé alternatieven en/of varianten onderzocht moeten worden. Indien relevant, zijn deze meegenomen bij het opstellen van de definitieve NRD. Participatie instrumenten:	<i>Gereed</i>

- Publicatie Staatscourant en huis-aan-huis bladen
- Publicatie op <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten>
- Project websites Aramis en CO2next
- Raadpleging Commissie MER
- Eén op één of geclusterde gesprekken
- Formele en een informele informatiebijeenkomst 21 juni 2022
- Nieuwsbrief Aramis initiatief

Vaststellen definitieve NRD

(Najaar 2022)

Informeren

EZK en het Aramis initiatief hebben de brede omgeving geïnformeerd over de definitief vastgestelde NRD.

Gereed

Participatie instrumenten:

2. Publicatie op <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten>
3. Projectwebsites Aramis en CO2next
4. Nieuwsbrief Aramis initiatief

Milieueffectrapport (MER) als onderdeel van de vergunningaanvragen

(Najaar 2022 –najaar 2023)

Adviseren, raadplegen en informeren

EZK en het Aramis initiatief raadplegen de brede omgeving over het milieueffectrapport.

Gepland

De reactie op het MER is mogelijk bij de terinzagelegging van de ontwerpbesluiten (zie hieronder).

Participatie instrumenten onder andere:

- Kennissessies MER
- Raadpleging Commissie MER
- Eén op één of cluster gesprekken belanghebbenden
- Bestuurlijke overleggen (door EZK)
- Projectwebsites Aramis en CO2next
- Nieuwsbrief Aramis initiatief

Integrale Effectenanalyse (IEA)

(medio 2023)

Adviseren, raadplegen en informeren

EZK en het Aramis initiatief raadplegen de brede omgeving voor het opstellen van een IEA op basis van de aspecten Milieu, Kosten, Omgeving, Techniek en Toekomstvastheid.

Gepland

Participatie instrumenten onder andere:

- Publicatie Staatscourant en huis-aan-huis bladen
- Publicatie op <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten>
- Project websites Aramis en CO2next
- Raadpleging Commissie MER
- Bestuurlijke overleggen (door EZK)
- Eén op één of geclusterde gesprekken
- Nieuwsbrief Aramis initiatief

Keuze voorkeursbesluit (VKA)

(medio 2023)

Adviseren, raadplegen en informeren

EZK en het Aramis initiatief raadplegen decentrale overheden en andere departementen over het VKA. Aan de regionale overheden wordt om een regio-advies gevraagd.

Gepland

De minister van EZK bepaalt op basis van dit advies het voorkeursalternatief.

Participatie instrumenten onder andere:

- Eén op één of cluster gesprekken belanghebbenden
- Bestuurlijke overleggen (door EZK)
- Projectwebsites Aramis en CO2next
- Nieuwsbrief Aramis initiatief
-

Publicatie ontwerp projectbesluit en ontwerpvergunningen (najaar 2023 - voorjaar 2024)	<i>Informereren en horen</i> De bevoegd gezagen stellen op basis van de aanvragen van Aramis het ontwerp-Projectbesluit en de ontwerp-vergunningen op. EZK publiceert het ontwerp projectbesluit en ontwerp vergunningen. Iedereen die dat wil kan een formele zienswijze indienen. Participatie instrumenten onder andere: <ul style="list-style-type: none">• Publicatie in Staatscourant en huis-aan-huis bladen• Publicatie op https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten• Openbare informatiebijeenkomst(en)• Eén op één of cluster gesprekken belanghebbenden• Projectwebsites Aramis en CO2next• Nieuwsbrief Aramis initiatief• Advies commissies MER	<i>Gepland</i>
Publicatie definitief projectbesluit en definitieve vergunningen (najaar 2024)	<i>Informereren en beroep</i> EZK publiceert het definitief Projectbesluit en vergunningen. Iedereen kan reageren op het Projectbesluit en de vergunningen door hiertegen beroep in te stellen. Participatie instrumenten onder andere: <ul style="list-style-type: none">• Publicatie in Staatscourant en huis-aan-huis bladen• Publicatie op https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten• Hoger beroep• Project websites Aramis en CO2next• Nieuwsbrief Aramis initiatief	<i>Gepland</i>
Onherroepelijk projectbesluit en vergunningen (medio 2025)	Uitspraak Raad van State na behandeling van mogelijke beroepen.	n.t.b

4.2 We horen graag uw reactie op dit participatieplan

Zoals in paragraaf 1.1 aangeven, actualiseren we het participatieplan minstens eens per projectfase. Het volgende plan verschijnt volgens de huidige planning in het voorjaar 2023, voorafgaand aan de publicatie van de IEA en het MER. Heeft u vragen of suggesties voor verbetering van dit plan? Wij horen deze graag! U kunt uw reactie verzenden naar info@aramis-ccs.com.

Bijlages

Bijlage 1 Samenvatting inbreng stakeholders

Het doel van de stakeholderparticipatie is het ophalen van informatie, gebiedskennis, aandachtspunten, ideeën en kansen uit de omgeving. Zo hebben er sinds zomer 2021 kennismakingsgesprekken met stakeholders, één-op-één overleggen en persoonlijk contact met verschillende belanghebbenden plaatsgevonden. Van 7 januari tot 17 februari 2022 heeft de notitie 'Voornemen en Voorstel Participatie' ter inzage gelegen. In die periode was het mogelijk om te reageren door een schriftelijke reactie te geven op deze notitie. Er zijn zes reacties binnengekomen bij EZK. Er is formeel een antwoord gegeven op deze reacties via de nota van antwoord die is opgesteld door EZK in afstemming met het Aramis initiatief. Deze nota van antwoord is tegelijkertijd met de concept NRD en dit Participatieplan gepubliceerd.

Daarnaast werden er op 19 en 24 januari 2022 werksessies met verschillende stakeholders op respectievelijk 'land' en op 'zee' georganiseerd en heeft het ministerie van Economische Zaken en Klimaat op 26 januari 2022 een informatieavond gehouden. Een aantal aanwezigen bij de informatieavond heeft aangegeven de Aramis nieuwsbrief te willen ontvangen: zij hebben inmiddels de eerste Aramis nieuwsbrief ontvangen en worden op de hoogte gehouden door volgende nieuwsbrieven. Tijdens de verschillende gesprekken en werksessies zijn de plannen toegelicht en is er veel gebiedskennis verzameld. In het onderstaande wordt een samenvatting van aandachtspunten gegeven die door stakeholders zijn benoemd. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het onderdeel 'aanlanding en landdeel' (A) en het onderdeel 'zeedeel' (B). Daarnaast volgt een lijst van geraadpleegde stakeholders per onderdeel.

1 Samenvatting aandachtspunten Maasvlakte – aanlanding en landdeel

Omgevingsveiligheid, geluid & stikstof depositie

Veel partijen stellen vragen over omgevingsveiligheid, geluid en stikstofdepositie door de aanleg en aanwezigheid van de terminal en het compressor station, pompen en andere installaties. Ook over het 'entry' punt van de micro-tunnel (één van de twee voorlopige aanlandingslocaties op de Maasvlakte) stellen partijen vragen met het oog op het risico op calamiteiten, aangezien de 'vuurwerk ompak' locatie op de Prinses Maximaweg zich nabij bevindt. Verder wordt voor de stikstofdepositie in relatie tot scheepvaartbewegingen (ten behoeve van de vloeibare intake van CO₂) aandacht gevraagd.

Overslag CO₂ na aanlanding per schip

De terminalfaciliteiten, bestaande uit de overslag van CO₂ van schepen, tijdelijke opslag en verpompings van vloeibaar CO₂ naar de zeeleiding worden door CO₂next uitgevoerd.

Aanlanding vanuit zee op Maasvlakte

Voor de aanlanding van de pijpleiding vanuit zee naar de Maasvlakte zijn twee opties in beeld. Ten eerste via een Horizontale boring (HDD) onder de harde zeewering of ten tweede via een micro-tunnel die op diepte ligt onder de Maasgeul. De stakeholders vragen aandacht voor het feit dat beide aanlegmethodes ook op het land van de Maasvlakte permanente ruimte en werkerreinen behoeven. Hiervoor is tijdige afstemming met meerdere stakeholders, onder meer Port of Rotterdam van belang.

De suggestie wordt gedaan om een overleg te hebben met de stakeholders die gebiedskennis hebben over de aanlanding middels een HDD op de Maasvlakte. De beschikbare ruimte is beperkt gezien de ligging van TenneT kabels (Net op zee HKZ), de voorziene ligging van de Porthos CO₂ leiding, de aanwezige leidingenstrook op de Maasvlakte en het voorziene windpark van Eneco op de zeewering.

Een van de opties, een microtunnel, zou mogelijkheden en kansen kunnen bieden voor medegebruik zoals het 'Net op zee' van TenneT voor nog toekomstige windparken. Ongeacht de aanlandingsopties wordt aandacht gevraagd voor dat de scheepvaart in de Maasgeul geen hinder mag ondervinden.

Andere functies en industrie op de Maasvlakte

In veel gesprekken komt naar voren dat de industrie volcontinu in bedrijf is. De dagelijkse werkzaamheden moeten 24/7 door kunnen gaan tijdens de aanlegfase van de projecten. Ook dient de toegang van hulpdiensten te allen tijde zijn gegarandeerd. Eveneens dient de bereikbaarheid van de kazerne van de Gezamenlijke Brandweer aan de Prinses Maximaweg 24/7 gegarandeerd te blijven. De leiding komt deels binnen en buiten de leidingenstrook te liggen. Dit vergt afstemming met zowel Port of Rotterdam als het Leidingenbureau van gemeente Rotterdam. De krappe ligging in de leidingenstrook en de drukte in de ondergrond zijn aandachtspunten.

Autoriteiten en andere stakeholders – aanlanding en landdeel

Autoriteiten: Het Ministerie van EZK, DCMR, ProRail regio Randstad-Zuid, Gemeente Rotterdam (RO, leidingenbureau Rotterdam), Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond, Rijkswaterstaat (WNZ, Zee & Delta), Omgevingsdienst Haaglanden, Provincie Zuid-Holland

NGOs: Vereniging Natuurmonumenten Zuid Holland, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland

Kabel en pijplijn eigenaren: TenneT

Industrie & Business & andere projecten Maasvlakte: Deltalinqs, Havenbedrijf Rotterdam, Divisie Havenmeester van het Havenbedrijf Rotterdam, Eneco, Euromax, Gate terminal, Porthos, MOT, ProRail, ECT Rotterdam

Scheepvaart: het Nederlands Loodswezen

Overige: Gezamenlijke brandweer Prinses Maxima kazerne

2 Samenvatting aandachtspunten - zeedeel

Zeeleiding op of in de zeebodem

Partijen hebben vragen over de installatie van de zeeleiding op of in de zeebodem. Dit heeft te maken met verschillende belangen van verschillende stakeholders. Zo dient de leiding overvisbaar te zijn en moet scheepvaartveiligheid gegarandeerd zijn in geval van (nood)ankeren boven de leiding. Daarnaast zijn er vragen over de gevolgen van meerdere leidingen en kabels die gekruist worden in de aanlooproute voor de scheepvaart; ontstaan er dan niet lokale verondiepingen op de zeebodem als gevolg van de kruisingsconstructies op de zeebodem? Nautische partijen vragen verder om het beperken van hinder voor de scheepvaart door het vermijden van ankergebieden en het zoveel mogelijk haaks kruisen van hoofdvaarroutes en geulen. Daarnaast wordt er aandacht gevraagd voor het mogelijke effect van CO₂ lekkage op het milieu. Ook is er sprake van de aanwezigheid van mogelijke obstakels op de zeebodem (zoals wrakken en mogelijk WO II resten).

Andere functies op de Noordzee

Partijen geven aan dat er nieuwe windparken op zee worden gepland. Dit heeft mogelijk ook gevolg voor een militair oefengebied op zee dat verplaatst moeten worden. Partijen vragen of er bij de tracerings van de leiding rekening wordt gehouden met deze ontwikkelingen. Dit betekent ook nieuwe hoogspanningskabels van het net op zee, waarin in de tracerings rekening gehouden moet worden (t.a.v. minimumafstanden en kruisingen).

Andere olie- en gasoperators hebben interesse getoond voor het eveneens aansluiten op de centrale leiding, zodat ook van hun opslagmogelijkheden gebruik gemaakt kan worden. Voor deze groep van stakeholders is op 9 maart 2022 een aparte bijeenkomst georganiseerd.

Partijen vragen aandacht voor andere gebruiksfuncties op de drukke Noordzee; zoals zandwinning. Deze gebieden dienen zo veel mogelijk vermeden te worden.

Met de stakeholders zijn twee tracé opties (Opties A en B) in het noordelijke deel op zee besproken. Alleen vanuit de toekomstige windpark belangen is er een voorkeur uitgesproken voor route-optie A omdat deze route-optie minder impact heeft op het toekomstige windenergiegebied. Overige partijen hebben geen onderscheidende aandachtspunten per tracé optie aangegeven.

Natuurversterkende maatregelen en andere kansen

In de contacten met partijen werden ook kansen benoemd voor de Noordzee; zoals het natuur-inclusief aanleggen van de benodigde infrastructuur op de zeebodem en een eventuele koppeling met andere CCS projecten.

Autoriteiten en andere stakeholders - zeedeel

Autoriteiten: Ministerie van EZK, Rijkswaterstaat (Zee & Delta), Ministerie van LNV, Ministerie van Defensie/ Dienst der Hydrografie, Ministerie van I en W

NGO's: Vereniging Natuurmonumenten Zuid Holland, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Stichting de Noordzee, Natuur & Milieu

Kabel en pijplijn eigenaren: TenneT, Stedin

Industrie & Business: Divisie Havenmeester van het Havenbedrijf Rotterdam

Scheepvaart: het Nederlands Loodswezen, Scheepvaart Adviesgroep Noordzee, KVNR

Visserij: Nederlandse Vissersbond, Voormalig VisNED

Olie en gas: Element NL

Zandwinning: LaMER

Overig: Kustwacht

Terugkoppeling werksessies

In de terugkoppeling naar deze stakeholders hebben we initieel een korte reactie gegeven op alle aandachtspunten. Hierin is aangegeven dat we contact opnemen om een afspraak te maken en in individuele gesprekken hun aandachtspunten verder willen bespreken. Het Aramis initiatief heeft na de werksessie contact gehad met het Havenbedrijf Rotterdam, Euromax, Deltalinqs (bij de Klimaattafel) en DCMR. Op 7 april 2022 is er ook een gezamenlijk gesprek geweest met de gemeente Rotterdam, EZK, Gate terminal, MOT, Aramis en CO2next. over de aanpak voor het wijzigen van het huidige bestemmingsplan van Gate terminal en MOT en de rol van de bevoegde gezagen. Er is een vervolgoverleg ingepland om helderheid te verschaffen aan de te volgen procedure. Alle reacties zijn als input meegewogen voor de concept NRD en het technisch ontwerp waar we momenteel mee bezig zijn.

Bijlage 2 Verslag stakeholdersessie 21 juni 2022

Onderwerp	Stakeholderbijeenkomst Aramis
Project	Aramis
Datum bijeenkomst	21 juni 2022
Plaats	Hoek van Holland
Bijlage(n)	Presentatie Aramis
Aanwezig	Ministerie van EZK, EZK Wind-op-zee, TenneT, RWS, Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders, Kustwacht, Neptune, Carbon Collectors, Noordgastransport, Porthos, AECOM, Buis Consultancy, TNO, Port of Rotterdam (nautisch beheer), Omgevingsdienst Haaglanden, DCMR, Provincie Zuid-Holland, RWS (WNZ), LNV, Veiligheidsregio Rotterdam - Rijnmond.

Verslag stakeholderbijeenkomst

Algemeen

Op 21 juni jl. heeft een stakeholderbijeenkomst plaatsgevonden. Het doel van de bijeenkomst was het ophalen van informatie, gebiedskennis, aandachtspunten voor het MER ideeën, zorgen, wensen en kansen uit de omgeving. Onderstaand het verslag van de bijeenkomst.

Plenaire opening

Er wordt gestart met een toelichting op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau en de stand van zaken van Aramis. Er wordt aangegeven wat de planning is en op welke momenten er nog ruimte is voor participatie.

Thematafels

Na het plenaire gedeelte wordt er uiteen gegaan in drie thematafels: de Maasvlakte, de Aflanding en de Noordzee.

Samenvatting aandachtspunten Maasvlakte

Aan deze tafel gingen vragen onder meer over:

- technisch gerelateerde zaken zoals de aanleg van pijpleidingen: land-trace's en de constante flow van de CO₂ in relatie tot een flexibel aanbod van de CO₂
- de schepen: emissieloos bouwen, stikstofdepositie en duur van het bouwen, soort schepen, capaciteit steigers, en aanbod walstroom
- het bevoegd gezag voor het deel van de aanlanding en de Maasvlakte (in dit geval gecoördineerd door EZK).
- de situatie met betrekking tot het compressorstation en de relatie tussen Aramis, Porthos en CO₂next.
- de scope tussen Aramis emitters en andere emitters, als ook over de capaciteit en prioritering voor de opslagvelden en voldoende beschikbaarheid van schepen voor de aan- en afvoer van vloeibare CO₂.
- punten in relatie tot de veiligheid, zoals het meenemen van de windturbines in de risicoanalyse, de gevolgen voor Hoek van Holland, aanvaringsrisico's, tankrisico's, de ligging van de brandweer kazerne bij een verkeerde wind.

Samenvatting aandachtspunten Aflanding

Aan deze tafel is onder andere gevraagd naar de technische uitdaging in dit project, en de beschikbare ruimte in relatie tot de beoogde Porthos leiding. Verder hebben TenneT en Porthos vooral hun ervaringen gedeeld, opgedaan bij eerdere aanleg van leidingen in het gebied, respectievelijk bij de voorbereiding daarop. Zo is uitdrukkelijk meegegeven aandacht te hebben in het vervolgtraject voor aanwezige niet gesprongen explosieven, archeologische waarden, bodemgesteldheid, stabiliteit van de zeekering, en beschermde soorten. Dit zowel uit technisch oogpunt als voor wat betreft de benodigde vergunningen en toestemmingen en de tijd die daarmee gemoeid is. Aangeboden wordt waar mogelijk gegevens van bijvoorbeeld boringen te delen, zonder daarbij de eigen verantwoordelijkheid van Aramis uit het oog te verliezen. Vanuit Nautisch Beheer van Port of Rotterdam wordt aandacht gevraagd voor het veilig en ongestoord doorgang vinden van de scheepvaart en de eisen die daaraan worden gesteld. In dat kader is als aandachtspunt meegegeven dat het Port of Rotterdam niet altijd duidelijk is op welke wijze de verschillende initiatiefnemers in de Maasmond met elkaar samenwerken.

Samenvatting aandachtspunten Noordzee

Aan deze tafel werd de ligging van de leiding toegelicht aan de hand van een tracétekening. Daarna is er de mogelijkheid gegeven aan de aanwezigen om te reageren op deze tekening.

Veel van de ingebrachte punten waren suggesties ter verbetering van de ligging van de leiding en het kaartmateriaal.

- EZK Wind-op-zee merkt op dat de zoekgebieden voor Hollandse Kust Zuidwest en Noordwest vervallen. Deze moeten nog van de tracétekening worden afgehaald.
- De Kustwacht geeft aan dat in de bepaling van de tracékeuze aandacht moet zijn voor multifunctioneel ruimtegebruik, bijvoorbeeld gaswindgebieden en bijbehorende aanvliegeroutes en defensie oefengebied.
- De Kustwacht geeft als suggestie dat bestaande pijpleidingen gevolgd kunnen worden om een corridor te creëren.
- Neptune Energy geeft aan dat de Riser Tower of site tap op 'gelijke' afstand van hun velden moet liggen als van de velden van TotalEnergies en Shell.
- De Kustwacht geeft aan dat de leiding overvisbaar moet zijn, geen ankerplekken mag kruisen en zoveel mogelijk parallel moet liggen aan de vaarroutes.
- EZK Wind-op-zee ziet graag dat de leiding wordt gelegd buiten de (beoogde) windgebieden.

Daarnaast worden er verschillende punten ingebracht ter verbetering van de c-NRD en om mee te nemen in het MER:

- EZK Wind-op-zee vindt dat de ruimtelijke keuzes voor de ligging van het tracé nog beter omschreven mogen worden in de c-NRD.
- Neptune Energy voegt daaraan toe dat ze graag nog beter de mogelijkheden voor toekomstige aan- en aftakkingen op de leiding omschreven zien.
- De Kustwacht geeft aan dat er in het MER onderzocht moet worden wat het effect van lekkage is.

KNVR geeft tot slot de tip om MARIN te benaderen voor meer informatie over hun onderzoek naar de mogelijkheden om windmolens te beschermen tegen op drift geraakte schepen, omdat de uitkomsten hiervan ook nuttig voor Aramis kunnen zijn.

De middag is afgerond met een plenaire terugkoppeling, waarbij de gevoerde gesprekken per thematafel zijn samengevat, en is benadrukt dat op meerdere momenten in het vervolg van het proces participatie mogelijk is. Aramis zal de opgehaalde informatie verwerken in het MER en zal het gesprek van de thematafels voort zetten met de verschillende stakeholders.